

bi otklonio sumnje Velike Britanije da su Dubrovčani stali na stranu Francuske u Sedmogodišnjem ratu, jer je naime stanoviti francuski državljani Louis Viani (1756) naručio gradnju brodova u dubrovačkoj luci. Obrađuje se i slučaj francuskog konzula u Dubrovniku Le Mairea (1760), kada Ruder djeluje u ulozi izvanrednoga dubrovačkog veleposlanika u Parizu sa zadatkom da isходи Konzulov opoziv. Također, Bošković intervenira traženjem posredovanja poljskog kralja Stanisława II Poniatowskog između Dubrovačke Republike i Ruskog Carstva u slučaju ruskog ultimatum (1771). Tijekom kasnoga pariškog razdoblja (1774 — 1776) Bošković vodi uspješne pregovore s francuskim ministrom mornarice Boynesom o usuglašavanju francusko–dubrovačkoga trgovačkog ugovora, kojim je Dubrovniku priznat status luke zapadnog Mediterana.

Knjiga »Ruder Bošković u službi diplomacije Dubrovačke Republike« koristan je i autentičan prilog poznavanju Boškovićeva diplomatskog opusa, ali i oblika i načina djelovanja u njegovu dobu. Sasvim sigurno, knjiga je i dio literature korisne svima koji se bave diplomatskom poviješću, odnosno diplomacijom, vanjskom politikom i međunarodnim odnosima.

*Antonio Kolar*

*Tajna života u ozračju suvremenog odnosa znanosti i vjere. Zbornik radova s pastoralnog skupa hrvatskih pastoralnih djelatnika iz Zapadne Europe, Diaspora croatica knj. 16, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt am Main, 2011, 196 str.*

»Tajna života u ozračju suvremenog odnosa znanosti i vjere« naziv je zbornika radova s Godišnjega pastoralnog skupa hrvatskih pastoralnih djelatnika iz Zapadne Europe, održanog od 11. do 14. listopada prošle godine u Bergisch Gladbachu, u organizaciji Hrvatskoga

dušobrižničkog ureda iz Frankfurta na Majni. To je ujedno dvanesti po redu zbornik radova sa spomenutih skupova.

Dr. Tonči Matulić u prvom predavanju objavljenom u zborniku govori o suvremenoj dinamici odnosa znanosti i vjere pod vidom izazova i perspektive, a u drugom predavanju o tajni života u ozračju znanstveno–tehničkog napretka pod vidom ovladavanja životom i/ili služenja njime. Dr. fra Luka Tomašević u svojim predavanjima govori o ljudskom životu i odgoju spolnosti kao služenju životu. »Moralno–etičke implikacije stare i nove eugenike« naziv je predavanja dr. Ivana Kešine i Duška Jelaša. U zborniku je i predavanje dr. Ivana Kešine o bioetičkim dvojabama suvremene medicine. Na kraju svakog predavanja je i sažetak na njemačkom jeziku.

Predgovor je u ime izdavača i organizatora skupa napisao tadašnji delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj, a sadašnji ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu fra Josip Bebić, koji ističe: »Teološki pojmovi o životu, o čovjeku, o Bogu i pojmovi kojima se koristi suvremena znanost, na prvi su pogled potpuno neusporedivi, drukčiji, jedni drugima strani. Crkvi se k tomu često predbacuje da ne ide ukorak s modernom znanostu i tehnologijom, da je staromodna te da se ne može nositi s novim znanstvenim dostignućima. Umovi okupljeni na ovom skupu i članci u ovome zborniku u mnogomu su odgovorili na pitanje: Može li se znanost promatrati odvojeno od vjere i može li vjera opstati bez razuma? Kad nas iz svijeta znanosti zaspu pojmovima kao što su: kloniranje, umjetna oplodnja, surogat majka, cijepanje embrija, genski modificiran organizam, mikročipiranje i slično, uz dužno poštovanje svakom napretku, onaj kojemu to nije struka gotovo da se smrzne. Nadalje, u teoriji znanstveno mogućeg stoji da će se djeca rađati bez genetskog oca ili bez majke, sa samo jednim tjelesnim ocem. Neki idu tako daleko govo-

reći da će dijete u istom imati i oca i majku. Mnogi svjetovni bioetičari pak razmišljaju da sve što je tehnički izvedivo jest etički i dopustivo. Nasuprot tomu valja reći da kršćanska etika jasno ističe da sve što je tehnički izvedivo nije uvijek moralno i dopustivo. Živo ljudsko biće za Crkvu je ljudska osoba s urođenim i apsolutnim dostojanstvom, činjenica koja uvjetuje jasne moralne granice eksperimentiranja ljudskim bićem. Tijekom prošlog i u ovome stoljeću svjedoci smo da neke znanstvene metode čine sve za poboljšanje kvalitete ljudskoga života, a iskustvo pokazuje da se čovječanstvo koprcu u rascijepu između materijalnog i duhovnog te da mu upravo zbog kvalitete života nikad nije bila potrebna duhovna komponenta nego što mu je potrebna danas.«

»Ljudi koji gledaju, ljudi koji žele vidjeti i čuti što se oko njih događa, ljudi koji vjeruju u Boga, ljudi koji traže Istinu, sve češće sebe hvataju u ulozu glasnogovornika ljudskoga dostojanstva«, ističe dr. Matulić te dodaje: »Tajna života u kršćanskom poimanju, ali kudikamo više u kršćanskom svjedočenju, neodvojiva je od tajne božanskoga života koji nam je darovan u Isusu Kristu po Duhu Svetome. Kršćansko shvaćanje života nije, pa onda ni ne smije biti, pozitivističko shvaćanje u smislu modernih čovjekovih težnji za ovladavanjem i kontroliranjem života. Kršćansko shvaćanje života je utemeljeno u osobi Isusa Krista koji nam šalje obećanoga Duha Branitelja po kojemu više ne živimo starim, nego novim životom koji nam je darovan. Naravno, objava tajne života u Duhu Života ne ukida prirodno stanje života. Prirodni život je krhak, lomljiv, prolazan i propadljiv. Međutim, te prirodne dimenzije života, uključujući i ljudski biološki život, nisu podvrgnute zakonu raspadljivosti, nego su podvrgnute zakonu neraspadljivosti po djelovanju Duha Svetoga. Čovjek po daru slobode i razuma ima zakonito pravo istraživati fenomen života. Čovjek

također ima zakonito pravo ponirati u najskrivenije tajne prirodnoga života. Uostalom čovjek to danas i čini više nego ikad ranije u povijesti«, ističe dr. Matulić.

Dr. fra Luka Tomašević podsjeća kako je danas tu i pitanje razvoja biomedicinske znanosti i njezine moći, zbog čega se pitanje dostojanstva čovjeka ili dostojanstva ljudske osobe ponovno nameće kao najvažnije pitanje samoga života, ali posebice ljudskog života. »I koliko god pojam dostojanstva ljudske osobe bio utemeljen, o njemu se i nadalje živo raspravlja«, istaknuo je dr. Tomašević, dodavši kako se pritom postavlja i pravo pitanje nije li riječ o dvostrukom pleonazmu, i nije li dovoljno govoriti samo o dostojanstvu osobe. »No kakav god bio, 'izraz dostojanstvo ljudske osobe' predstavlja temu o kojoj govorimo, pa je potrebno definirati što je ljudska osoba. Stoga je zanimljivo da još nije napravljeno jedno sustavno ispitivanje o ljudskom dostojanstvu, o njegovu značenju poimanja kroz povijest, bilo filozofije, bilo teologije, važno je ispitati njegove temelje, ali i preko njega potražiti odgovore važne za bioetiku.«

Dr. Kešina napominje kako se nasuprot stajalištima laissez faire-ideologije, koja se temelji na ideologijama ekstremnog individualizma i tehnicizma, za koju nema objektivnog morala, u radu ističe stajalište o čovjeku kao etičkom biću, koje na temelju suda pravilnog uma dolazi do spoznaje naravnoga moralnog zakona koji se stalno nameće i čini osnovu sveukupnog morala. »Taj zakon može razaznati svaki normalan čovjek koji se pravilno služi svojim umom. Na kraju biva vidljivo kako se eugenika, nova, kao i stara, u svojim posljedicama razotkrila kao pseudoznanost, tj. znanost stavljena u službu ideologije na znanstven način.«

Zbornik daje kvalitetan hrvatski inozemni doprinos razvoju hrvatske teološke misli te će biti posebno od koristi

pastoralnim djelatnicima, ali i svima koje zanima ta po mnogo čemu izazovna tematika. Rješenje naslovnice i ovoga je puta uspješno ostvarila Romana Kašaj.

Adolf Polegubić

Keith Ward, *Zašto gotovo sigurno ima Boga. Sumnja u Dawkinsa* (naslov originala: *Why There Almost Certainly Is a God. Doubting Dawkins*), preveo Miroslav Fridl), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010, 218. str.

Knjiga koju predstavljam je odgovor britanskog filozofa i teologa Keitha Warda na knjigu *Iluzija o Bogu* koju je 2006. objavio biolog Richard Dawkins. Naslov ove knjige je inspiriran četvrtim poglavljem Dawkinsova djela, s jednom izmjenom. Naime dok u Dawkinsa poglavlje nosi naslov *Zašto gotovo sigurno nema Boga*, Ward je osjetio potrebu da cijelu knjigu nazove *Zašto gotovo sigurno ima Boga*. Uz već spomenuto četvrto poglavlje autor se odlučio u pozabaviti i drugim i trećim poglavljem Dawkinsove knjige, jer kako sam kaže, u tim poglavljima Dawkins ulazi u područje filozofije, područje argumenata o Bogu i krajnje naravi stvarnosti, a to su područja kojima se profesor Ward bavi cijeli svoj život.

Prvi dio knjige nosi naslov »O II. poglavlju knjige *Iluzija o Bogu*« te pokušava odgovoriti na pitanje je li hipoteza o Bogu razumna i istinita, odnosno je li inteligentni um krajnja i nesvediva oznaka stvarnosti ili su um i svijest nehotičan produkt materijalnog procesa evolucije. Dawkins smatra kako su um i svijest završni proizvod dugotrajnog procesa evolucije te da svijest ne može postojati bez fizičkog organizma. Takvo stajalište se obično naziva radikalni materijalizam. No autor napominje kako ne postoji čvrsti dokaz za takvo stajalište te kako je u tom smislu i hipoteza o Bogu kao čistom umu ili svijesti bez fizičkog tijela sasvim moguća. Pitanje o Bogu je

stoga pitanje o mogućnosti postojanja svjesnog uma bez fizičkog tijela, te može li takav um biti smatran razlogom postojanja svemira. Postojanje svjesnih umova uvodi oblik neznanstvenog objašnjenja zašto se neke stvari događaju na način na koji se događaju. Nasuprot znanstvenom objašnjenju, koje sve svodi na matematiku, činjenica je da svijest nije moguće objasniti na takav isti način. Stoga Richard Swinburne, suvremeni oksfordski filozof čije je područje interesa pretežno filozofija religije i filozofija znanosti, nudi drugačije objašnjenje, koje naziva »osobno objašnjenje«, a na koje će se pozivati i Ward. Ako svjesno postoje znanje, želje, nakane i uživanja, onda to najbolje tumači osobno objašnjenje, a ne znanost. Sve je to primjenjivo i na Boga, kojega doživljavamo kao svjesni um. Hipoteza o Bogu povezuje osobno i znanstveno objašnjenje, a protivi se materijalističkoj hipotezi. Glavno je tu pitanje je li fizički svemir krajnja stvarnost ili je pak krajnja stvarnost um ili svijest. Hipoteza o Bogu nije znanstvena hipoteza poput neke fizikalne hipoteze, kako to misli Dawkins, nego je filozofijska, odnosno metafizička hipoteza.

Drugi dio knjige je naslovljen »O IV. poglavlju knjige *Iluzija o Bogu*«, i u njemu autor pretresa Dawkinsov pristup »argumentima za Boga«. Prvi argument za Božju egzistenciju je odgovor na ono što Dawkins naziva »gambit krajnjeg Boeinga 747«. Taj se argument temelji na izjavi Freda Hoylea, engleskog astronoma i matematičara XX. stoljeća, poznatog i po tome što je skovao pojam »Veliki prasak«, ali i po odbijanju te teorije, kako je vjerojatnost da je život na Zemlji nastao slučajno jednaka vjerojatnosti da uragan na odlagalištu otpada složi Boeing 747. Dawkinsonov argument kaže kako se složeni organizmi nisu pojavili slučajno nego postupno, prirodnom selekcijom. Evoluciju Dawkins shvaća kao umnažanje nasumičnom mutacijom i selekcijom opstanka koju